

Aan
 de Voorzitter van de Tweede Kamer
 der Staten-Generaal
 Binnenhof 4
 2513 AA 's-GRAVENHAGE

Datum	Uw kenmerk	Ons kenmerk	Bijlage(n)
-------	------------	-------------	------------

Onderwerp

Uitwerking acties uit de Beleidsbrief Ondernemerschap 'In actie voor ondernemers!'

Inleiding

In december 2003 stuurde ik u namens het kabinet de brief *In actie voor ondernemers!*. De brief bevat een algemene inleiding over het ondernemerschap in Nederland in vergelijking met ons omringende landen. Daarnaast geeft de brief een overzicht van 43 acties die het kabinet de komende jaren gaat uitvoeren om het ondernemerschap te stimuleren. Daarmee vormt de brief de agenda voor het ondernemerschapsbeleid in deze kabinetsperiode.

Op 22 januari jl. sprak ik in een Algemeen Overleg met de Vaste Kamercommissie van Economische Zaken over het Nederlandse ondernemerschapsbeleid. Daarbij zijn opmerkingen gemaakt over een aantal acties uit de brief¹. Op verzoek van de Kamercommissie besteed ik in deze brief aandacht aan de volgende onderwerpen:

- I. het belang van ondernemerschap en de recente ontwikkelingen;
- II. mijn doelstellingen voor ondernemerschap in Nederland;
- III. het bevorderen van internationaal ondernemen;
- IV. het stimuleren van ondernemerschap in nieuwe sectoren;
- V. de mogelijkheid om scholieren al op jonge leeftijd kennis te laten maken met ondernemerschap.

Daarnaast wilde de Kamercommissie graag meer helderheid over de manier waarop de verschillende beleidsacties bijdragen aan het bereiken van de doelen. Bovendien wilde de commissie weten welke indicatoren inzicht geven in de gewenste en/of de bereikte resultaten van het ondernemerschapsbeleid. Met deze brief wil ik dat duidelijk maken.

Bezoekadres
 Bezuidenhoutseweg 30

Doorkiesnummer
 070 379 6901

Hoofdkantoor
 Bezuidenhoutseweg 30
 Postbus 20101
 2500 EC 's-Gravenhage

Telefoon (070) 379 89 11
 Telefax (070) 347 40 81
 Email ezpost@minez.nl
 Website www.minez.nl

Behandeld door
 Van der Kleijn

Verzoeken bij beantwoording van deze brief ons kenmerk te vermelden

I. Ondernemerschap in Nederland

Sterk ondernemerschap is van cruciale betekenis voor de ontwikkeling van de Nederlandse economie. Recente cijfers tonen een lichte verbetering in het aantal starters. De daling die in 2001 is ingezet, lijkt te zijn gestopt. Uit cijfers van het handelsregister over het eerste kwartaal van 2004 blijkt een toename van het aantal starters met 15% ten opzichte van het eerste kwartaal 2003ⁱⁱ.

Toch loopt ons land op het gebied van nieuw ondernemerschap achter bij andere Europese landenⁱⁱⁱ. In 2003 zakt Nederland verder weg op de index van nieuw ondernemerschap en neemt (op Frankrijk, Italië en Japan na) de laatste plaats in van de 20 onderzochte OECD-landen. Slechts 3,6% van de bevolking tussen 18 en 64 houdt zich daadwerkelijk bezig met nieuw ondernemerschap^{iv}. In 2002 was dit nog 4,6 %.

Ook de economische prestaties van de bestaande ondernemers bieden op dit moment geen reden om achterover te leunen^v. Een voortvarend ondernemerschapsbeleid is dus hard nodig.

II. Doelstellingen van het ondernemerschapsbeleid: meer en betere ondernemers

Met het ondernemerschapsbeleid streeft het kabinet naar een toename van het aantal ondernemers en naar verhoging van de kwaliteit van deze ondernemers, zodat meer ondernemers bewust kiezen voor groei van hun onderneming. Daarnaast moeten de knelpunten waar ondernemers in hun bedrijfsvoering tegenaan lopen, zoveel mogelijk worden weggenomen. Het moet aantrekkelijker worden om in Nederland ondernemer te zijn en te blijven.

Met betrekking tot de uitdagingen die zich specifiek voordoen bij bedrijven in industriële sectoren, ontvangt u na de zomer de *Industriebrief*. In deze brief zet het kabinet zijn visie uiteen op de Nederlandse industrie en de industriële bedrijvigheid in andere sectoren, en op door het kabinet te voeren Industriebeleid.

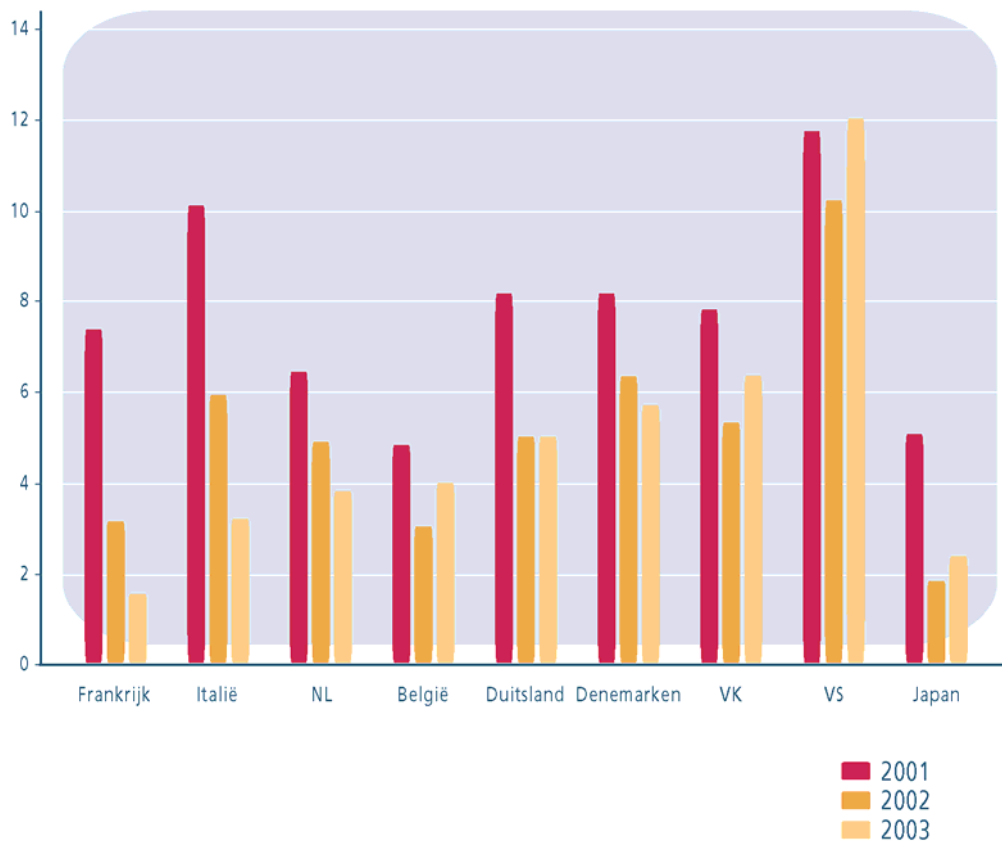
Meer ondernemers

Ondernemerschap en het nemen van risico's zit niet zo ingebakken in onze cultuur. In ons land kiezen nog te weinig mensen voor het zelfstandig ondernemerschap. Terwijl startende ondernemers juist van groot belang zijn voor onze economie. Deze ondernemers ontwikkelen vaak nieuwe producten en diensten. Daarmee stimuleren ze bestaande ondernemers om ook te vernieuwen. Daarom streeft het kabinet naar meer ondernemers. Het wegnemen van belemmeringen voor ondernemerschap staat dan ook centraal in de acties van het kabinet.

Indicator 1: Total Entrepreneurial Activity-index

De Total Entrepreneurial Activity-index (TEA) geeft inzicht in zowel de kwantitatieve toename van het aantal ondernemers (starters) als in de waardering voor

ondernemerschap in de cultuur. Deze index geeft aan hoeveel ondernemers minder dan 42 maanden geleden een bedrijf zijn gestart en hoeveel mensen overwogen om dat te gaan doen. De TEA wordt ieder jaar gepubliceerd in de *Global Entrepreneurship Monitor* van het EIM. Het streven van het kabinet is om in 2010 bij de vijf hoogst scorende lidstaten uit de EU-15 te horen (figuur 1).

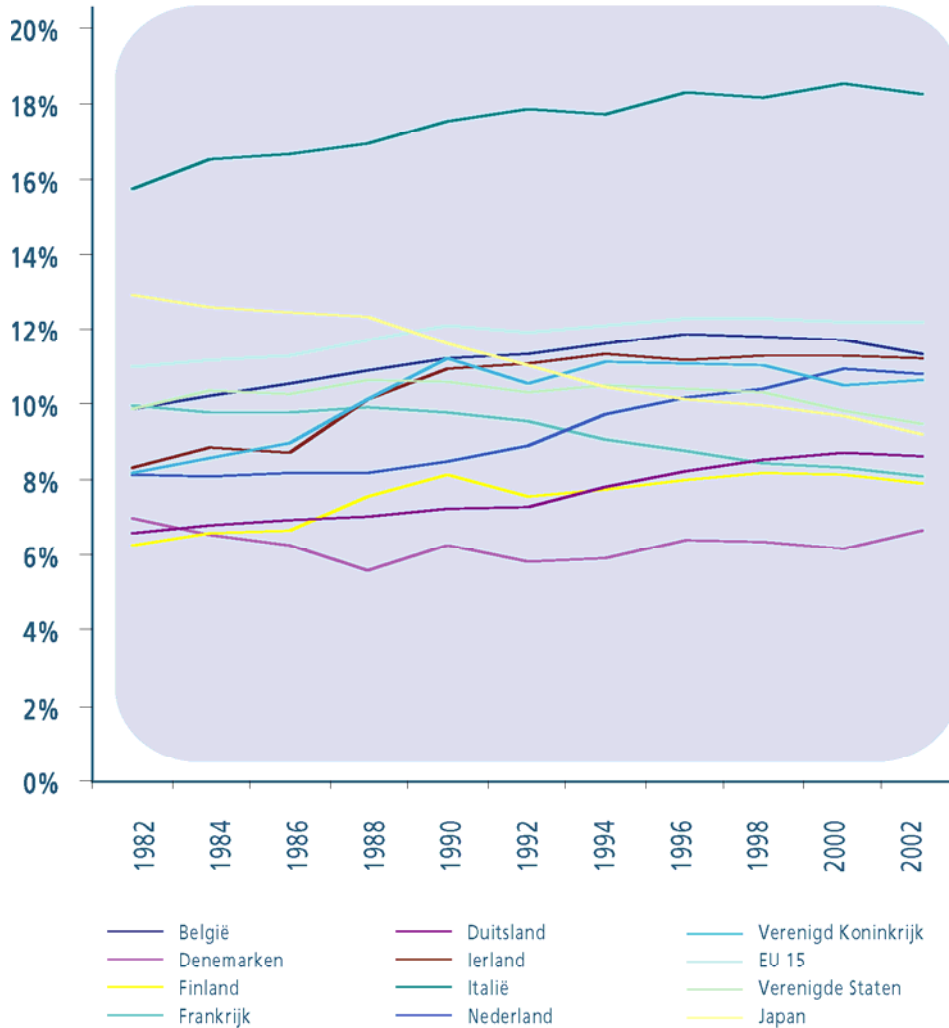

Figuur 1: Total Entrepreneurial Activity-index, Bron: Global Entrepreneurship Monitor, EIM (200)

Indicator 2: aantal ondernemers als percentage van de beroepsbevolking

Het aantal ondernemers op de totale beroepsbevolking is een goede graadmeter voor het klimaat voor ondernemerschap. Op dit moment staat Nederland op dit gebied op de tweede plaats in de EU-15 (figuur 2). Dat is een mooie positie, die echter eerder wordt veroorzaakt door de lagere uitstroom van ondernemers in de ondernemerspopulatie dan door een hoge instroom van nieuwe ondernemers. Ik streef er naar de huidige positie, waarin minimaal 10 % van de totale beroepsbevolking ondernemer is, en waarmee Nederland minimaal een half procentpunt boven het EU-gemiddelde scoort, te handhaven.

Ondernemersquote

Figuur 2: Aantal ondernemers als % van de beroepsbevolking

Beter ondernemerschap

Zoals gezegd streef ik niet alleen naar méér ondernemers, maar ook naar verbetering van de kwaliteit van ondernemers. Voor succesvol ondernemen is een gedegen aanpak nodig en goede kennis van de markt. Veel ondernemers in Nederland maken nog te weinig gebruik van de mogelijkheden van hun onderneming. Dat komt vaak door gebrekkige voorbereiding en onvoldoende kennis van zaken. Soms leidt dit zelfs tot (onnodige) beëindiging van het bedrijf. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de inkomenspositie van zelfstandigen en van starters. Die is de afgelopen jaren aanzienlijk verslechterd. Cijfers

wijzen op een teruggang met 25% in reële termen tussen 1989-1999 (EIM 2004). Daar zijn natuurlijk meer oorzaken voor. Het heeft zeker te maken met conjuncturele ontwikkelingen. Toch zegt het ook iets over de teruglopende kwaliteit van ondernemers.

Met de afschaffing van de eisen voor de algemene ondernemersvaardigheden (AOV) in het Vestigingsbesluit Bedrijven is een belangrijke drempel voor markttoetreding verdwenen^{vi}. Daardoor is dan ook veel nieuw ondernemerschap ontstaan. De keerzijde van de medaille is dat we de AOV nu niet meer kunnen gebruiken om starters extra vaardigheden mee te geven en zo hun kwaliteit te verbeteren. Ik verwacht in dit verband veel van de invoering van het stimuleren van ondernemersvaardigheden in het onderwijs. Daarover zal ik u samen met de minister van OCW een brief sturen. Daarnaast zal ik in 2004 en 2005 in overleg met brancheverenigingen, scholen en andere belanghebbenden kijken op welke andere manieren de kwaliteit van ondernemers kan worden gewaarborgd.

In hoeverre heeft het ondernemerschapsbeleid nu bijgedragen aan verbetering van de kwaliteit van ondernemers in het algemeen? Omdat het begrip 'kwaliteit' nogal breed is, is dat lastig in kaart te brengen. Ook voorwaarden om te kunnen ondernemen zijn immers van grote invloed op beslissingen van ondernemers. Wel is het mogelijk om per actieplan een streefwaarde op te nemen. Daar ga ik in deze brief nader op in.

Doelstellingen per actieplan

De doelstellingen van het ondernemerschapsbeleid gelden voor alle stadia van het ondernemerschap (start, groei, overdracht/beëindiging). Voor ieder stadium is er een actieplan. Per actieplan heb ik indicatoren opgesteld die kunnen aangeven in hoeverre de beleidsacties bijdragen aan het behalen van de doelstelling. De hoofddoelstelling van ieder actieplan is het streven naar meer en betere ondernemers.

Actieplan Start: meer en betere starters

Je kunt mensen niet dwingen om ondernemer te worden. Daarom is het nogal ambitieus om te kiezen voor meer starters. Dat heb ik ook tijdens het Algemeen Overleg al aangegeven. Waarom streef ik dan toch naar meer starters? Omdat overheid en bedrijfsleven samen wel degelijk de houding ten opzichte van ondernemerschap kunnen beïnvloeden.

Uit het actieplan Start blijkt dat ondernemerschap in Nederland niet erg hoog staat aangeschreven (figuur 3). Het percentage Nederlanders dat liever ondernemer dan werknemer wil worden schommelt volgens de Eurobarometer-analyse in 2001-2003 tussen de 30 en 35%. Daarmee bevindt Nederland zich met België, Denemarken, Zweden en Oostenrijk in de 'staartgroep' van de EU-15. Alleen Finland scoort nog lager.

Gemiddeld kiezen over diezelfde periode in de EU-15 tussen de 45 en 48% van de mensen voor ondernemerschap. Mijn streven is dat Nederland in 2008 op het gemiddelde van de EU-15 zit. Dat doel wil ik bereiken door het stimuleren van ondernemerschap in het onderwijs en door het etaleren van goed ondernemerschap bij scholieren en studenten.

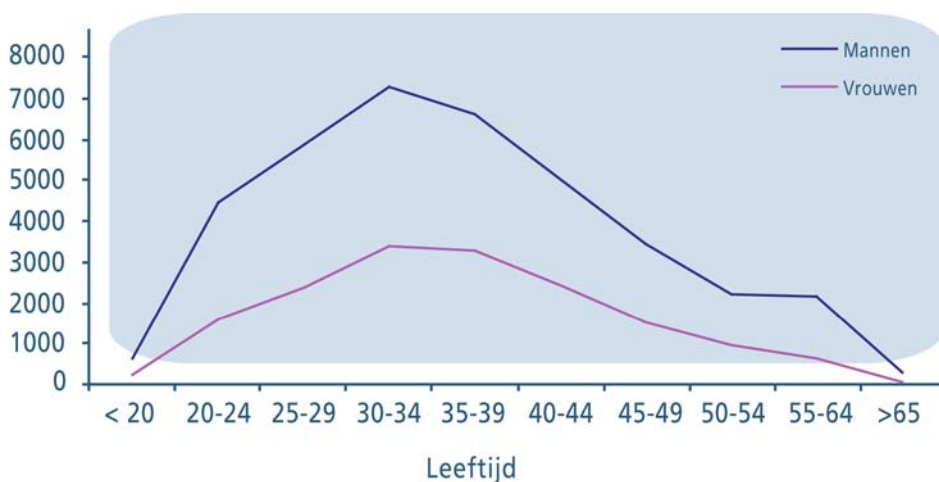

Figuur 3: Percentage ondervraagden met een voorkeur voor ondernemerschap

Box 1 Stimuleren van verschillende groepen ondernemers

Specifiek beleid bij specifieke knelpunten

Zoals ik heb hiervoor heb aangegeven streeft het kabinet naar een toename van het aantal en van de kwaliteit van de ondernemers in Nederland. Eén van de belangrijkste middelen hiertoe is het wegnemen van algemene knelpunten (dat wil zeggen: knelpunten die zich voordoen voor alle ondernemers). Desalniettemin wil ik er niet aan voorbij gaan dat specifieke groepen ondernemers in voorkomende gevallen worden geconfronteerd met specifieke belemmeringen. In het geval dat deze belemmeringen zich voordoen wil ik dan ook expliciet aandacht besteden aan de betreffende doelgroepen. Een goed voorbeeld vormen de familiebedrijven, die ten gevolge van de grote betrokkenheid van de familie bij de (eigendom van) de onderneming, extra ondersteuning kunnen gebruiken in de fase van de bedrijfsoverdracht.

Figuur 4: Startende ondernemers naar leeftijd en geslacht in Nederland

Vrouwelijke ondernemers

Het is bekend dat vrouwelijke ondernemers meer moeite hebben om krediet te verkrijgen dan hun mannelijke collega's. Dit valt voor een belangrijk deel te verklaren uit het feit dat vrouwen doorgaans relatief kleine bedragen willen lenen terwijl het hen vaak ontbreekt aan onderpand. Op dit moment wordt onderzocht welke knelpunten er bestaan voor ondernemers die behoefte hebben aan kleine kredieten; de uitkomsten van dit onderzoek verwacht ik nog voor deze zomer.

Ook besteed ik dit jaar expliciet aandacht aan het internationaal ondernemen door vrouwelijke ondernemers, omdat bij deze groep sprake is van een groot onbenut exportpotentieel. Zo leid ik in het najaar een handelsmissie naar het Verenigd Koninkrijk, waarin nadrukkelijk contacten zullen worden gelegd met netwerken van Britse vrouwelijke ondernemers. De ervaringen die ik in mijn contacten met vrouwelijke ondernemers en tijdens deze handelsmissie in het bijzonder, opdoe vormen een belangrijke input voor het congres over vrouwelijk ondernemerschap dat ik in 2005 ga organiseren.

Allochtone ondernemers

Dè allochtone of etnische ondernemer bestaat niet. Hiervoor bergt deze groep een te grote diversiteit in zich. Wel kunnen in grote lijnen de volgende karakteristieken worden geschetst van deze groep.

Het procentueel aandeel van allochtone ondernemers op het totaal aantal ondernemers neemt toe, maar veel allochtone bevolkingsgroepen vertonen nog een achterstand in de mate van ondernemerschap met de totale bevolking. Uitzondering hierop zijn de mensen van Turkse achtergrond, in deze groep is het ondernemerschap met 10% van de Turkse beroepsbevolking gelijk is aan de totale verdeling van ondernemerschap^{vii}.

Verder blijkt de branchespreiding van allochtone ondernemers nog achter bij de branchespreiding van de totale ondernemerspopulatie. Zo zijn er specifieke sectoren te duiden waarin etnische subgroepen veel in voorkomen, zoals horeca en markthandel.

Tenslotte lopen de bedrijfsprestaties van allochtone ondernemers achter op de gemiddelde bedrijfsprestaties. Allochtone ondernemers beëindigen over het algemeen hun bedrijf relatief sneller en groeien minder snel. Als kanttkening kan worden geplaatst dat de tweede en derde generatie allochtone ondernemers meer karakteristieken van de totale groep ondernemers dan de eerste generatie allochtone ondernemers. Maar er blijft een verschil aanwezig.

Dit najaar breng ik de monitor etnisch ondernemerschap 2003/2004 uit. Deze monitor stel ik in nauwe samenwerking met mijn collega's van SZW en Justitie op. Bij het verschijnen van dit rapport gaan we uitgebreid in op de acties die het kabinet gaat nemen om het ondernemerschap onder allochtonen te bevorderen. Acties ter vergroting van de branchespreiding, maatwerk bij de voorlichting en ondersteuning bij netwerkvorming vormen voorbeelden van dergelijke acties.

Seniore ondernemers

Een derde doelgroep die ik onderscheid in mijn beleid is de oudere starter^{viii}. Met de toename van de vergrijzing en de toename van het aantal economisch actieve ouderen zal deze groep aan belang winnen. In de jaren negentig was nog 8 procent van de starters 50 jaar of ouder. Nu is het percentage 16%, dit onderstreept eens te meer het belang van deze ondernemers.

De huidige groep oudere starters, gerekend vanaf 50 jaar kenmerkt zich als volgt:

- Vaker een man: 86% (overige starters 68%);
- Hoger opgeleid: oudere starters hoogst afgeronde opleiding universiteit of HBO 55% (overige starters 45%);
- Minder vaak een baan in loondienst voor de start van het bedrijf: 61% (overige starters 72%);
- Werken vaker in deeltijd in het eigen bedrijf 48% (overige starters 43%);
- Minder vaak voor het levensonderhoud volledig of voor een groot deel aangewezen op de inkomsten uit het bedrijf: 33% (overige starters 42%);
- Vaker uitsluitend eigen geld in het bedrijf: 83% (overige starters 70%).

Gezien het groeiende belang van deze groep ondersteun ik het project Seniorstart van MKB NL en Stichting Wise, dat het ondernemerschap onder ouderen wil stimuleren (45 jaar en ouder), vooral via kennisverspreiding en netwerkvorming. MKB NL heeft drie netwerken opgericht: Gelderland, Noord-Brabant en Noord-Holland. In het kader van de kennisverspreiding heeft MKB NL een site ontwikkeld: www.seniorstart.org. Op de site kunnen seniore ondernemers algemene informatie vinden, maar ook persoonlijk advies vragen.

Betere starters zijn in mijn ogen ondernemers die de eerste groeifase doormaken en de eerste jaren overleven. Hierover zijn geen Europese cijfers bekend, maar in Nederland houdt 20% van de ondernemingen in het eerste jaar op te bestaan. Dit percentage wil ik verlagen. Ik zet daar onder andere de volgende – met elkaar samenhangende - maatregelen voor in:

- verbeteren van de beschikbaarheid van financiering;
- versterken van de voorlichtings- en adviesstructuur;
- opzetten van een coachingsnetwerk.

Box 2 Betere starters: Technopartner

Een voorbeeld van ondernemers die te kenschetsen zijn als kwalitatief hoogwaardige starters zijn de zogenaamde technostarters. Berekeningen van het EIM laten zien dat innovatieve starters tot en met 2006 jaarlijks 0,4 – 0,5 procentpunt kunnen bijdragen aan de groei van de arbeidsproductiviteit^{ix}. Zoals ik in de brief aan de Tweede Kamer over TechnoPartner al heb gemeld blijft het aantal spin-offs uit kennisinstellingen in Nederland achter bij het buitenland^x. Dit is één van de redenen om het technostartersklimaat in Nederland structureel te verbeteren.

Het programma Technopartner vormt een belangrijk instrument om hier verandering in te brengen. In mei 2004 heeft een landelijke TechnoPartner-consultatiedag plaatsgevonden. Ongeveer 100 betrokkenen hebben zich gebogen over de verschillende actielijnen van het TechnoPartner-programma. De reacties van de deelnemers waren overwegend positief, één van de aanbevelingen was bijvoorbeeld om het TechnoPartner-platform de aansturing over alle actielijnen te geven. De aanbevelingen worden op dit moment, voor zover mogelijk, verder uitgewerkt.

Het TechnoPartnerplatform is medio 2004 operationeel. De acties ter stimulering van de kennisexploitatie door kennisinstellingen en het verbeteren van de kapitaalmarkt voor technostarters zijn naar verwachting rond de jaarwisseling operationeel. Het hiermee gemoeide budget bedraagt in 2005 ongeveer €25 mln aan verplichtingenruimte oplopend tot €37 mln in 2007 en de jaren daarna. Daarnaast bevat TechnoPartner een pakket aan institutionele maatregelen. In dit kader zal de minister van OCW najaar 2004 verduidelijken dat valorisatie en daarmee onder andere het stimuleren van technostarters, een wettelijke taak van universiteiten is.

Box 3 Small Business Innovation and Research-regeling (SBIR)

EZ onderzoekt momenteel samen met OCW en het wetenschaps- en onderzoeksveld de mogelijkheden om de Amerikaanse SBIR-regeling toe te passen in Nederland. De SBIR-regeling richt zich op stimulering van onderzoek en ontwikkeling door (innovatief) MKB. De regeling bestaat uit drie fasen:

1. Subsidiëring haalbaarheidsfase (uitwerking idee);
2. Subsidiëring prototypefase (onderzoek en ontwikkeling/R&D product);
3. Commercialisatiefase: deze fase bevat geen subsidie. Wel levert het doorlopen van de eerste twee fasen een soort overheidskeurmerk op voor de kwaliteit. Dit kan de afname van het ontwikkelde product door overheid of marktpartijen bevorderen.

Een werkgroep, bestaande uit EZ, Senter en OCW, zal inventariseren onder welke voorwaarden en met welke Nederlandse 'agencies' (zoals TNO/GTI, STW/NWO) een SBIR-aanpak kan worden opgesteld. De werkgroep betreft het veld hier actief bij. De uitkomsten zullen worden afgestemd met de werkgroep Innovatie en Overheid van het Innovatieplatform.

Vanuit Europese invalshoek zullen de randvoorwaarden worden onderzocht van het steunkader. Daarnaast wordt gekeken naar mogelijkheden tot aansluiting bij het zesde en zevende Kaderprogramma (KP6/KP7). In de later dit jaar te verschijnen *Industriebrief* zal hier verder op in worden gegaan.

Actieplan groei: meer groeiende ondernemingen

Ondernemers moeten zich vooral kunnen toeleggen op het ondernemen zélf, niet op allerlei belemmeringen die eigenlijk niets met het ondernemen te maken hebben. Daarom wil ik zoveel mogelijk ‘overbodige’ belemmeringen wegnemen. Dat zal het groeiperspectief van de ondernemer ten goede komen. Ik richt mij daarbij vooral op het verminderen van:

- onnodige of tegenstrijdige wet- en regelgeving;
- criminaliteit tegen ondernemers.

Concreet wil ik dat de Administratieve Lasten voor het bedrijfsleven, die voortkomen uit wetten van mijn departement, in 2007 19% lager zijn dan in 2002.

Betere groeiers

Betere groeiers zijn ondernemingen die bezig zijn met innovatie en het verkennen van nieuwe markten. Het kabinet heeft allerlei financiële regelingen ingezet om ondernemers hierbij te ondersteunen. Het gaat om:

- informatievoorziening en advies via Syntens, KvK's en EVD;
- gerichte en generieke subsidieregelingen en financieringsinstrumenten via EVD en Senter.

‘Snelle groeiers’ vormen een belangrijke doelgroep^{xi}. Nederland blijft met het aandeel snelle groeiers in de bedrijvenpopulatie achter bij andere Europese landen^{xii}. Ik streef ernaar dat het Nederlandse aandeel in 2010 overeenkomt met het gemiddelde van de benchmarklanden (dat zijn VS, VK, Denemarken, België en Duitsland).

Er is een aantal signalen dat de financiering van snelle groeiers een groeibelemerend effect heeft. Daarom zal een kort vervolg onderzoek gedaan worden op het onderzoek dat in opdracht van EZ is verricht naar snelle groeiers, waarbij deze problematiek wordt geconcretiseerd. Tegelijkertijd wordt bezien of bestaande instrumenten als de regeling Bijzondere Financiering en de BBMKB eventueel ook toegespitst kunnen worden op snelle groeiers.

Box 4 Meer groeiers: flexibiliseren BV-recht

Een groeiende onderneming moet kunnen kiezen voor de rechtspersoon die het best aansluit bij de wensen van de ondernemer. Het ondernemingsrecht is dan ook een belangrijk onderdeel van het ondernemersklimaat. Het kabinet werkt er hard aan om het BV-recht zodanig te verbeteren dat het een aantrekkelijkere rechtsvorm wordt voor alle ondernemers, zonder daarbij voorbij te gaan aan de belangen van overige betrokkenen (bijv. crediteuren). Recent zijn twee belangrijke rapporten gepresenteerd: *Versoepeling van het BV-kapitaalbeschermingsrecht* (april 2004) en *Vereenvoudiging en flexibilisering van het Nederlandse BV-recht* (mei 2004). Op dit moment wordt een wetsvoorstel voorbereid dat in de loop van 2004 door het kabinet ter consultatie zal worden aangeboden.

Bij de flexibilisering van het BV-recht staan drie uitgangspunten centraal:

1. Het belang van een grotere toegankelijkheid van de BV; ondernemers die risico nemen maar wel hun privé aansprakelijkheid beperkt willen houden moeten eenvoudiger een BV kunnen oprichten (beide rapporten bevatten aanbevelingen, bijvoorbeeld: afschaffing van het minimumkapitaalvereiste van 18.000 €/ afschaffing van de verplichte bankverklaring bij storting in geld / afschaffing van de verplichte accountantsverklaring bij inbreng in natura).
2. Meer flexibiliteit in de BV; ondernemers die gezamenlijk een onderneming in de vorm van een BV drijven, moeten in staat worden gesteld hun onderlinge verhouding veel meer naar eigen goeddunken gestalte te geven (aanbevolen wordt: meer vrijheid van inrichting in statuten, bijvoorbeeld ten aanzien van het stemrecht / meer ruimte voor informele besluitvorming / een meer economische benadering van kapitaalbescherming).
3. Een effectievere bescherming van crediteuren van de BV; door een meer economische benadering van kapitaalbescherming, uitgaande van de liquidatiepositie van de vennootschap.

Actieplan bedrijfsoverdracht en bedrijfsbeëindiging

Meer bedrijfsoverdrachten

De komende jaren zullen veel ondernemers hun bedrijfsactiviteiten staken. Dat levert een groot aanbod op van ondernemingen die overgenomen kunnen worden. De markt voor bedrijfsoverdrachten blijkt ondoorzichtig te zijn. Aanbod en vraag kunnen elkaar niet altijd vinden. Het zou jammer zijn als ondernemers door dat gebrek aan transparantie of door onvoldoende kennis hun bedrijf onnodig beëindigen. Om dat te voorkomen ga ik een aantal instrumenten inzetten.

Box 5 Meer geslaagde bedrijfsoverdrachten

Samen met VNO-NCW, MKB Nederland en de VVK ontwikkel ik een toolkit bedrijfsoverdrachten. Deze toolkit, die beschikbaar is voor iedere ondernemer, geeft een eerste handreiking bij bedrijfsoverdrachten. De toolkit bevat onder andere een duidelijke checklist en informatie over de voordelen van het inhuren van externe adviseurs. Met deze toolkit wil ik ieder jaar minstens 10% bereiken van de ondernemers die hun bedrijf willen overdragen.

Daarnaast ondersteun ik de ‘ondernemingsbeurs’. Dit initiatief van de VVK bestaat uit een digitale database voor:

- ondernemers die hun bedrijf willen overdragen;
- ondernemers die een bedrijf willen kopen;
- intermediairs, bijvoorbeeld private adviseurs.

De Europese Commissie noemt de ondernemingsbeurs als best practice bij het bevorderen van bedrijfsoverdrachten. De beurs is vooral voor kleine bedrijven interessant. Zij kunnen immers vaak moeilijk individueel een adviseur vinden.

Ook besteed ik bijzondere aandacht aan familiebedrijven. Bedrijfsopvolging is daar soms extra lastig vanwege emotionele betrokkenheid van de familie.

Betere bedrijfsoverdrachten en bedrijfsbeëindigingen

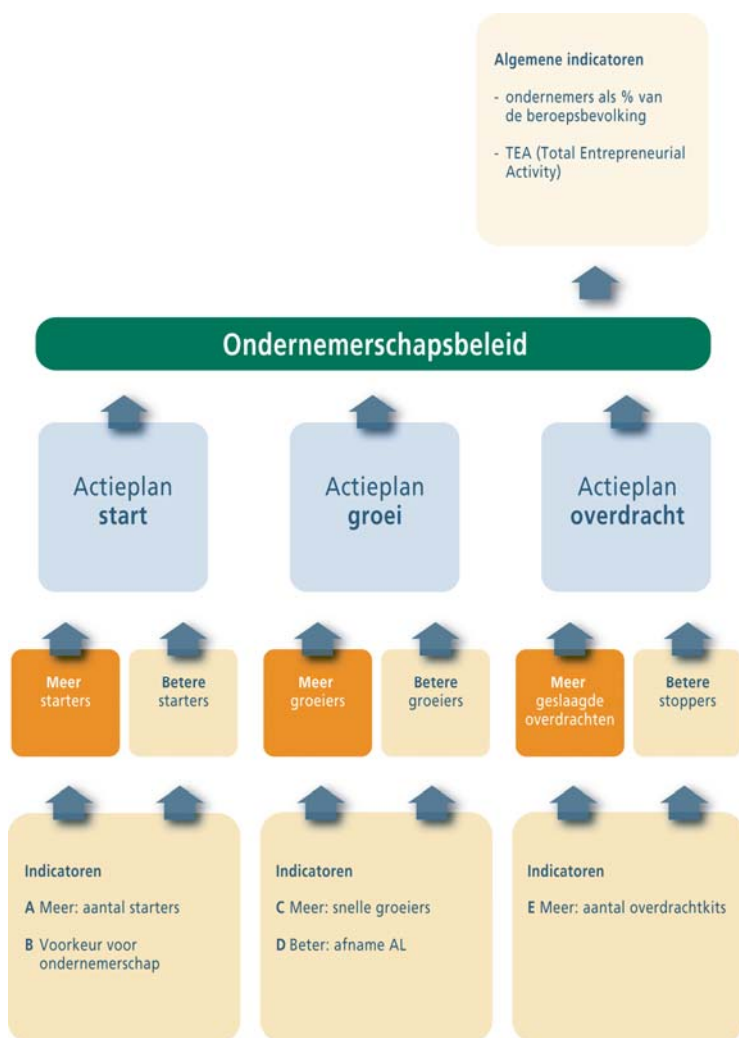
Nog te veel ondernemers gaan te snel door surséance naar faillissement. De nieuwe Faillissementswet wil de schuldsaneringsperiode verbeteren, zodat doorstarten van een onderneming gemakkelijker wordt.

De fiscale behandeling van bedrijfsoverdrachten is momenteel onderwerp van discussie binnen het kabinet, bij de beantwoording van de kamervragen van Kamerlid Vroonhoven

Kok naar een integrale fiscale benadering van bedrijfsoverdrachten zal hier nader op worden ingegaan.

Jaarlijkse rapportages

Jaarlijkse rapportages over de ontwikkeling van de indicatoren - bijvoorbeeld in de Rijksbegroting – kunnen een beeld geven van de effectiviteit van het beleid. Maar zoals gezegd kunnen we mensen niet onder dwang laten ondernemen. Er kan geen volledige en causale relatie bestaan tussen mijn inspanningen en het aantal ondernemers. Toch ben ik ervan overtuigd dat we mensen wél kunnen interesseren voor ondernemerschap als we zorgen dat zij er meer over weten en als er meer mogelijk is. Figuur 5 geeft een schematisch overzicht van de beleidsacties en de bijbehorende doelen:

Figuur 5: Overzicht doelstellingen en indicatoren ondernemerschapsbeleid

III. Het bevorderen van internationaal ondernemen

Het is van groot belang dat ondernemers verder kijken dan onze landsgrenzen. Daarom besteed ik ook veel aandacht aan de bevordering van internationaal ondernemen. Er zijn veel spelers actief op dit gebied. Er ligt een terechte vraag om de activiteiten op hoofdlijnen meer af te stemmen. Als de diverse partijen meer en beter samenwerken, kan Nederland zich internationaal ook efficiënter en sterker profileren. Dat moet ook, want de positie van Nederland op belangrijke buitenlandse markten is hier en daar zorgwekkend.

Daarom ben ik – zoals ik ook tijdens het Algemeen Overleg al zei - blij met het idee van een publiek-privaat platform voor internationaal ondernemen. Zeker nu ons marktaandeel op belangrijke buitenlandse markten onder druk staat, is krachtenbundeling van belang. Zo'n platform kan echter alleen succesvol zijn als vooral ook de betrokken private partijen commitment tonen. Op dit moment voer ik hierover gesprekken. Overigens is al een grote stap in de goede richting gezet via de samenvoeging van de EVD en Senter Internationaal tot een agentschap voor internationaal ondernemen en samenwerken. Sinds 1 april 2004 kunnen internationaal ondernemende bedrijven hier terecht voor ondersteuning vanuit de overheid bij internationaal ondernemen.

In september 2004 ontvangt u het Actieprogramma Internationaal Ondernemen. Dit Actieprogramma geeft inzicht in het beleid en de bijbehorende acties op het gebied van internationaal ondernemen. Publiek-private samenwerking vormt hiervan een belangrijk onderdeel.

IV. Ondernemerschap in ‘nieuwe’ sectoren

Bij ondernemerschap in ‘nieuwe’ sectoren gaat het vooral om semi-publieke sectoren zoals de gezondheidszorg, het onderwijs en de woningbouw. Kenmerk van deze sectoren is een verwevenheid van publieke en private aspecten bij besturing, bekostiging en beleidsvorming.

Het kabinet wil ondernemerschap in de semi-publieke sectoren bevorderen. Doel is effectieve en klantvriendelijke dienstverlening. Overheid, politiek en maatschappelijke organisaties zijn nog te weinig ingesteld op het verder ontwikkelen van ondernemerschap op deze terreinen. Het blijkt lastig te zijn om te sturen op afstand of om de klant en zijn keuzes centraal te stellen. Ook is er vaak angst voor ondernemersrisico’s en de mogelijke negatieve gevolgen daarvan (bijvoorbeeld faillissement).

Er loopt op dit moment een aantal acties om te kijken hoe ondernemerschap meer een plek kan krijgen in maatschappelijke sectoren. Bijvoorbeeld:

1. Er ligt een adviesaanvraag bij de SER over gevolgen en wenselijkheid van meer ruimte voor ondernemerschap in semi-publieke dienstverlening; het SER-advies komt eind 2004 uit; naar aanleiding van het advies komt er een kabinetsreactie.
2. Eind 2004 presenteert het Kenniscentrum voor Ordeningsvraagstukken de resultaten van een Kennisproject waarin wordt onderzocht hoe een cultuur van meer ondernemerschap in de semi-publieke sectoren kan worden gestimuleerd.

Specifiek in de zorgsector vindt het kabinet dat ondernemerschap het best kan worden gestimuleerd door:

- verlaging van toetredingsdrempels;
- beperking van tarief- en budgetregulering;
- tegengaan van opeenstapeling van regelgeving.

De voorgenomen stelselwijziging in de zorg legt meer verantwoordelijkheid bij verzekeraars en zorgaanbieders. Zij zullen meer onderling moeten concurreren en scherper met elkaar moeten onderhandelen. Dat biedt ruimte voor ondernemerschap.

Daarnaast heb ik het EIM laten onderzoeken welke acties uit ‘In actie voor ondernemers!’ kunnen bijdragen aan meer ondernemerschap in de zorgsector^{xiii}. Uit dit onderzoek blijkt dat ongeveer 30% van de actiepunten ondernemerschap in de zorgsector kan stimuleren. Voor de ‘care’ blijken iets meer acties relevant dan voor de ‘cure’. Dit heeft te maken met het feit dat er voor de ‘care’ al meer mogelijkheden voor ondernemerschap bestaan dan voor de ‘cure’. Meer specifiek leidt dit onderzoek tot de volgende inzichten:

- de actiepunten over financiering kunnen van belang zijn voor de ‘care’;
- binnen de ‘cure’ is het benodigde start- en werkkapitaal vaak vrij fors; daardoor zijn instrumenten ten bate van kleine kredieten minder relevant;
- binnen de ‘care’ daarentegen kunnen kleine kredieten in sommige gevallen wel relevant zijn.

Verschillende acties voor een betere uitgangspositie van starters zijn van belang voor de zorgsector. Overigens gaat het dan om acties die vooral gericht zijn op vormen van financiering die nu nog niet gangbaar zijn in de zorg. Bij nieuwe initiatieven binnen de zorgsector kan financiering door informal investors en durfkapitaal echter goed mogelijk zijn. Voorwaarde is dan wel dat zorgactiviteiten voldoende winst kunnen opleveren. Omdat dit in de care-sector nog niet het geval is, zou de care-sector gebaat kunnen zijn met versterking van de beschikbaarheid van kleine kredieten.

De acties die zijn gericht op de Arbo-wet en de Arbeidstijdenwet zijn van bijzonder belang voor de zorgsector. Ondernemers zonder werknemers kunnen immers moeilijk aan het vereiste niveau van dienstverlening beantwoorden. Ondernemers krijgen dus te maken met de uitvoeringsaspecten van beide wetten.

Ook de acties gericht op het verminderen van tegenstrijdige regelgeving en van de administratieve lasten zijn bijzonder relevant voor de zorgsector. Recent heeft het ministerie van VWS elf van de dertig verplichte enquêtes geschrapt. Daarmee is de lastendruk in de zorgsector al flink minder geworden. Ook zijn er acht projecten opgezet met als doel een lastenvermindering van €310 mln. De aangekondigde bijdrage van het ministerie van EZ aan het verminderen van de administratieve lasten concentreert zich op het verminderen van de enquêtedruk van het CBS en de vereenvoudiging van de publicatie van jaarstukken.

ICT kan een belangrijke rol spelen bij het terugdringen van administratieve lasten. ICT-instrumenten kunnen gebruikt worden voor effectieve en snelle informatie en gegevensuitwisseling tussen overheid en bedrijfsleven. Het ministerie van EZ stimuleert dan ook het gebruik van ICT voor dat doel. Daar kan ook de zorgsector baat bij hebben.

Het kabinet zal bovenstaande, specifiek op de zorgsector gerichte inzichten een rol laten spelen bij de verdere uitwerking en uitvoering van de actiepunten op het gebied van financiering, administratieve lasten en regelgeving, Arbo-wet, Arbeidstijdenwet en bedrijfsoverdrachten. De volgende rapportage over de acties uit *In actie voor ondernemers!* zal ook informatie verschaffen over de voortgang op dit gebied in de zorgsector.

V. *Onderwijs en ondernemerschap*

In het Algemeen Overleg over het Actieprogramma Technopartner heb ik, samen met de minister van OCW, toegezegd u te informeren over de aandacht voor ondernemerschap in het onderwijs en de geplande acties voor de resterende kabinetsperiode^{xiv}. Hierover zal ik u samen met de minister van OCW een brief sturen.

In de periode 2000-2002 zijn via de EZ-subsidieregeling onderwijs en ondernemerschap diverse projecten ontwikkeld in het hele traject van basis- tot en met wetenschappelijk onderwijs. De meeste beleidsacties op de korte termijn zijn gericht op brede verspreiding van deze voorbeeldprojecten onder scholen. Dat gebeurt vooral via de regionale 'road shows', die in de brief *In actie voor ondernemers!* al zijn aangekondigd. Op 16 juni heb ik de aftrap gegeven voor de eerste road show in Den Haag.

In eerste instantie richten we ons met de road shows vooral op het MBO en HBO. De meeste projecten over ondernemerschap komen voort uit deze onderwijssectoren. Als de aanpak succesvol blijkt, gaan we verder met basis- en voortgezet onderwijs, VMBO en wetenschappelijk onderwijs. Ook in deze sectoren komen steeds meer ondernemerschapsprojecten van de grond. Ik noem bijvoorbeeld het project Bizworld in het primair onderwijs en het project 'Scholier op de stoel van de ondernemer' in het voortgezet onderwijs.

Voor het MBO en HBO is er het project mini-ondernemingen. Daarnaast heeft het agentschap Senter in opdracht van EZ een aantal 'good practices' geselecteerd en uitgewerkt in concrete lespakketten. Zo kunnen andere scholen deze projecten snel en gemakkelijk overnemen. In workshops tijdens de road shows wordt getoond hoe de 'good practices' snel in de eigen school kunnen worden toegepast. Docenten worden getraind in het stimuleren en 'aanleren' van ondernemerschap bij studenten. De road shows zijn dus de eerste tijd vooral gericht op verspreiding van 'good practices'. Later kunnen ze een breder karakter krijgen met als doel scholieren en studenten bewuster te maken van de mogelijkheid om ondernemer te worden.

De minister van OCW is in de beleidsagenda's voor het MBO (BVE Koers) en het Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan (HOOP) een aantal institutionele acties gestart om de hierboven genoemde verspreiding te ondersteunen. OCW zal die acties samen met EZ en het veld verder uitwerken. De acties zijn gericht op stimulering van ondernemerschap bij de onderwijsinstelling, de deelnemer en de docent:

- Onderwijsinstellingen kunnen in overleg met het regionale bedrijfsleven prestatieafspraken maken met de overheid over hun bijdrage aan de landelijke doelstellingen uit HOOP en Koers BVE. Ondernemerschap is er daar één van. De voortgang per onderwijsinstelling zal jaarlijks worden bijgehouden. Daar worden indicatoren voor opgesteld. Deze aanpak stelt de instellingen in staat zich beter te

profilen ten opzichte van elkaar. Scholen in het MBO en hoger onderwijs kunnen geld krijgen om als incubator te fungeren voor startende ondernemingen. In het MBO geldt dat voor alle soorten ondernemingen (via de OCW-begroting). In HBO en WO moeten het vooral technostarters zijn (via het TechnoPartner programma).

- Ondernemerschap van (snel groeiende) bedrijven houdt niet op bij de Nederlandse grens. Het is daarom belangrijk om al in het onderwijs met ondernemerschap in aanraking te komen vanuit een internationale context. In overleg met het universitaire veld zal bezien worden of een internationale leerstoel ondernemerschap haalbaar is. Hierbij zal ook gebruik gemaakt worden van de bestaande initiatieven op dit gebied. Daar waar relevant zal aansluiting gezocht worden bij de activiteiten ten aanzien van het stimuleren van ondernemerschapsonderwijs die binnen het actieprogramma TechnoPartner worden ontwikkeld

Doel van de leerstoel is kennisoverdracht en netwerkvorming met buitenlandse topuniversiteiten. Indien haalbaar gebleken, zal begin 2005 gestart worden met het aanbesteden en opzetten van de leerstoel. Het Ministerie van Economische Zaken zal hier geld voor reserveren. Met de pilot zullen Nederlandse universiteiten ondersteund worden om aandacht te besteden aan internationaal ondernemerschap en kan getest worden of er voldoende vraag is vanuit de studenten. De uitkomsten kunnen dienen als input voor de parallel te voeren discussie over collegegeld-differentiatie, met name ten aanzien van de vraag of voor bepaalde topopleidingen een hoger collegegeld gevraagd mag worden dan het huidige gestelde maximum.

- Ook in de kwalificatiestructuur van lerarenopleidingen zal aandacht worden besteed aan ondernemerschap. Samen met de minister van OCW en de koepelorganisaties zal ik nagaan of aanvullende (financiële) stimulering nodig is via bijvoorbeeld het aanbieden van stages, ondernemerschapstrainingen en bedrijfscontacten.

Ik hoop u hiermee meer inzicht te geven in de manier waarop de verschillende acties zullen bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen uit *In actie voor ondernemers!*. U kunt ervan op aan dat het kabinet er alles aan doet om het ondernemen in Nederland beter te maken.

w.g. mevr. ir. C.E.G. van Gennip MBA
Staatssecretaris van Economische Zaken

Noten

-
- ⁱ TK 2003-2004, 29 200 XIII, nr. 41
- ⁱⁱ KvK (2004), *Bedrijvendynamiek 2003*
- ⁱⁱⁱ Onder nieuw ondernemerschap verstaan we: “ bezig zijn met het opzetten van een bedrijf of eigenaar zijn van een jong bedrijf (max. 42 maanden)”
- ^{iv} EIM (2004), *Global Entrepreneurship Monitor*
- ^v EIM (2004)
- ^{vi} In 2006 wordt de Vestigingswet volledig afgeschaft; hiermee worden voor de laatste groepen ondernemers de formele eisen voor het starten van een onderneming weggenomen.
- ^{vii} EIM (2003), *Immigrant entrepreneurship in the Netherlands*, Zoetermeer
- ^{viii} Deze tekst is gebaseerd op het rapport *Starten in de recessie*, dat het EIM in de zomer van 2004 zal uitbrengen.
- ^{ix} Aanvullende berekeningen op basis van EIM, *Het effect van beleid voor (innovatieve) starters en snelle groeiers op de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit*, 2002
- ^x TK 2003-2004, 27 406, nr. 5
- ^{xi} Snelle groeiers zijn bedrijven die in drie jaar tijd een werkgelegenheids groei van minimaal 60 % hebben gerealiseerd.
- ^{xii} Nederland 9 % t.o.v. 15 % EU-gemiddelde
- ^{xiii} EIM, *Relevantie van de acties in de Ondernemersbrief van EZ voor de zorgsector*, 2004.
- ^{xiv} TK 2003-2004, 27 406, nr.8